

Таємна перлина (скорочено)

Юрій Логвин

Юрій Логвин

Таємна перлина

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ПОНЕДІЛОК

Дуже давно, майже 900 років тому, жив у Києві хлопчик Ілько. Його хата стояла на Подолі, під високою горою Хоревицею. Кутком, де жив хлопчик, плив струмок і впадав у річку Глибочицю.

У понеділок мати розбудила Ілька рано-ранесенько. Він побіг до дубової колоди – їхнього власного водогону. По колоді вода відводилась із джерела просто на їхнє подвір'я. Хлопчик умився і витерся рушником, який вишила старша сестра Марія. Ілько був наймолодший і мав ще сестру Катерину і братів Михайла і Микиту.

У хаті, крім матері, нікого вже не було – всі пішли до своєї праці. Ілько випив молока і пішов виганяти руду корову Лиску пастися. Ілько водив її на налігачі, бо минулого року Ільків найкращий друг Іванко Грак необережно поведився зі своєю коровою, і вона попала йому рогом у кістку груднини. З тиждень Іванко був слабкий і лежав, не підводячись.

Ілько мав старого дідуся, який вчив його всього. Якось дід розповідав про Ярослава Мудрого, який родичався з багатьма правителями земель і ближніх, і дальніх. І тому до Києва приходило багато чужинців та іновірців. Приходили навіть ченці-латиняни, які підперізувалися товстими вузловими вірьовками. І коли до одного ченця причепився якийсь варяг, ченець побив його тією вірьовкою з вузлами. Дід навіть показав Ількові, як робити таку вірьовку. А весною Ілько пов'язав вузли на налігачі і збивав ним головки з будяків. Якось цей налігач врятував Ілька та Іванка у бійці з чужими хлопцями...

Переганяючи корову через глибочицький міст, Ілько побачив дідуся, що робив на березі човна з товстєнної вербової колоди. Усі люди гнали корів до Оболонської брами. Громадські пастухи вже давно чекали під самою вежею.

Ілько відігнав корову і побіг додому, бо мав допомогти мамі перебрати овес від сміття. Упоравшись, Ілько побіг до діда, щоб позбирати тріски для палива. Дід розповідав онукові, яке дерево слід брати на матеріал для човна.

В обід Ілько побіг забирати Лиску з череди, щоб на обід мати видоїла її. Коли наставав обід, чередники приганяли корів до тирла. Тирло – ліворуч, трохи вище від брами. Ілько перший залигав корову і вивів її через браму. Дідусь уже йшов додому, ніс

кошіль з трісками і коробку із теслярським приладдям. Малий взяв у діда коробку. Дід спитав онука про той випадок, як він побив чужих хлопців вузлами. Ілько сказав, що ті хлопці перші вдарили Іванка. Дід похвалив онука, але говорив, що треба дивитися, куди б'єш, бо можна й око вибити.

Поки матінка доїла Лиску, малий і дід сіли обідати. На обід більше ніхто не прийшов, бо батько був у найдальшій кінці Подолу. Робив якомусь купцю дашок над ворітьми. Катерина та Марія скубли вовну одній багатій купчисі десь на Копировім кінці. Старші брати Микита та Михайло були поза містом.

Ілько розповідав дідові, що Іванко з батьком до Треполя по зерно попливли, адже батько привчає Іванка до торгової справи, і з Покрови віддасть Іванка в науку до княжого каменяра, який навчить друга рахувати і писати. Дід сказав Ількові, що коли він хоче бути теслею, просто хорошим робітником, то й без грамоти може обійтись. Але все ж краще з грамотою дружити. Якщо хоче стати мостовиком чи навіть городником, то не може такого бути, щоб добре грамоти не знав! Городник – то великий чоловік, від нього залежить безпека міста.

Після того, як Ілько корову відігнав, вони з дідом взялися парити човен. Старий посередині широкої колоди розкладав жевріючі вуглини. Ілько брав тріски і рівненько клав на вуглини. І за якийсь час уздовж усієї колоди пішов вогонь, заклубочився дим. Ілько приніс воду, і дід вчив його, що треба уважно дивитися, щоб вогонь не наблизився дуже до боків. Як не додивишся: прогорить бік – човнові гаплик! Дід був радий, що онук такий розумний, усе допомагає, тому планував лишити йому в спадок свою найкращу теслярську сокиру на Подолі. Дід говорив, що залишить сокиру саме Ількові тому, що Микита добре навчений теслювати, але теслею не буде. Він хліб хитрістю шукає та... ще всякі пригоди... І Михайло ніколи не буде таким вправним теслярем, як дід. Та ще він із волхвами та відунами водиться. Не по-християнському це... А в Ількового батька вже є добрі дві сокири.

Коли дід облив колоду водою і погасив вогонь, то заходився, як ото мотиками землю копають, видобувати обгорілу і розпарену деревину. Ілько теж допомагав і намагався робити точнісінько так, як то робив дідусь.

Гаряче серпнєве сонце котилось до обрію. Ілько помчав до Оболонської брами і зустрів Лиску. На вечерю зібралися всі, хто був у граді. Батько сказав дідусеві, що має робити для кожум'яки Карпа жолоб для вимочування шкур. Ці шкури потрібні для книг, які князь замовив написати для своєї нової церкви. Батько говорив, що Ілька візьме з собою, а корову завтра хай виганяють дівчата.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ВІВТОРОК

Зранку дідусь знову взявся до роботи біля човна, а батько та Ілько пішли через Житній торжок, повз височенну церкву Миколи, через Глибочицьку браму і вийшли до річки Почайни. На березі було багато притисків-причалів. Біля причалів було багато

суден і київських, і чужих. Не всім вистачило місця, тому багато суден причалили на тому березі. Над притисками-причалами підводилося кілька високих комор. Всі на стовпах дубових. Батько попрямував до найбільшої комори. Біля неї височіли горою соснові стовбури, рівні, без жодного сучка, неошкунені, необдерті. Чув Ілько, що там добрі сосни.

Батько спинився і наказав Ількові оглянути сосни та знайти потрібні, бо кожум'яці потрібні такі дошки, щоб не промокали ні від води, ні від вапняної бовтанки. Батько зайшов до комори до купця, а Ілько почав оглядати соснові стовбури. Дідусь давно навчив його розрізняти "сухощепу" (найкращу, легку і м'яку деревину), "рудку" і "смолку". Хлопчик швидко розгадав теслярську загадку.

Між стовбурами на самім верху соснових колод Ілько побачив двох сірих жуків із довжелезними вусами. Таких великих жуків Ілько ще ніколи не бачив, тому він вирішив дістати їх. Але стовбури під ним почали котитися, хлопець полетів униз та набік. Падаючи, він дивом не забився, а приземлився на пісок навпочіпки. Та в долонях були жуки.

Купець, батько та купецький помічник вибавилися на малого із здивуванням і острахом. А батько Ільків навіть зблід. Купець сказав, що навіть найкращі плотогони так не стрибають. Ілько сказав, що знайшов дві "смолки", трохи "рудуватки", а все інше – чиста "сухощеп". Купець сказав, що хлопець дуже тямущий, навіть запропонував Ільковому батьку віддати хлопця до нього в науку.

Батько з Ільком стали до роботи. Спочатку батько здирав і обрубав кору з сосни. Ілько сховав своїх жуків в очеретину, закрив чопом із кори і взявся відтягати великі шмати кори. Потім батько розколов колоду надвоє. За допомогою залізних клинів і молота почав відщеплювати соснові дошки. А Ілько збирав живицю у клубок.

В обід батько витяг з полотняного вузлика горщики-двійнята. Вони пообідали, потім батько заснув, а Ілько пішов мити посуд. Коли син повернувся, батько спитав, чи помітив Ілько, який всюди справний водогін. Ілько дізнався від батька, що то дідусь так придумав. Колись він був молодим, гарним і веселим парубком. Добрий був проноза і заводіяка. А коли закохався у бабусю, її тато сказав, що віддасть дочку заміж за нього, якщо той доведе, що справді може добре працювати, а не лише влаштовувати веремії. Тоді дід і його друзі купили найкращі дубові колоди, вистояні, висушені. А далі дід від Великодня до Покрови розколював, випалював, видобував і підганяв колоди, щоб вийшли добрі рури для водогону. Сам-один зробив усі колоди-рури. Ну а вже прокладати їх від джерел йому громада допомагала.

Батько взявся знову до роботи, а Ілько, зібравши живицю та мезгу, пішов купатися. Вода була, наче парне молоко. Ілько поплив на середину Почайни. Вода і в глибині була тепла. Ілько почав обдивлявся на всі боки. На правому березі Почайни височіли ряди нових і старих притисків-причалів. Там саме привезли збіжжя десь із Канева чи Переяслава на знамените Торжище.

Ілько поплив до лівого берега Почайни. Його ноги торкнулись дна, і коли Ілько ступив по ньому, то раптом наступив на щось, схоже на здоровенну варьоху. Ілько

присів під воду і вийняв з-під ноги здоровенну скойку. Хлопець ще трохи оглянув береги річки і Київ. Він навіть побачив, як із Глибочицької брами виїхав віз з височенним плетеним кошем. По здоровій строкатій кобилі Ілько одразу впізнав сусіда – візника Стефана. Стефан мав два вози-коли та двох коней. Він купцям та ремісникам-майстрам на тих колах разом із сином возив усякий товар і речі. І ще Стефан був церковним старостою при церкві на Житньому торжку.

Ілько повернув голову і побачив, що біля його лахів стрибають одразу аж три ворони! Вони хотіли поцупити жуків-музик. Ілько поспішав з усіх сил! Але врятувати очеретину йому не вдалось: одна з ворон вкрала жуків. Спересердя Ілько вгатив черепашкою об кривий сосновий стовбур, який лежав на березі. Черепашка розбилася, і відкрилася її оранжево-рожева м'якоть. Поки Ілько вдягся, ворони повернулися, щоб з'їсти розбиту черепашку. Такого нахабства Ілько вже не міг стерпіти! Він хотів викинути черепашку рибацям. Батько крикнув Ількові побігти до Глибочицьких воріт і подивитися, що там діється. Ілько раптом відчув, як зі слизької м'якоті черепашки йому на долоню наче біб викотився.

А то була велика намистина, як яєчко, округла, рівненька. Один кінчик тупіший, другий – гостріший! І дивного кольору: якогось сріблясто-золотавого! З кожним рухом по долоні та дивна намистина спалахувала все новим і новим відтінком то золотавого, то сріблястого.

Хлопчик побіг до Глибочицьких воріт. У лівій руці він затис намистину. Біля брами на березі стояв віз-кола із височенним плетеним кошем. Із того лозового кошеля вантажники обережно виймали величезні корчаги. Та й несли їх до великої купецької лодії і вкладали на солом'яну підстилку. При возі стояв Стефан. Здоровенну кобилу він пригощав чимось зі своєї широкої долоні. Стефан був візником, але не мав з собою батога. Ілько якось спитав у Стефана, чому в нього навіть хворостини нема. Візник сказав, що жінкою та конем найкраще правити словом, але Ілько нічого не зрозумів.

Біля воза був ще знаменитий корчажник Василь, який робив найбільші та найкращі корчаги на Гончарах. Ілько сказав Стефану, що його батько готує дошки і показав однією рукою, що дошок уже вісім. Візник поцікавився, чому хлопець показує однією рукою, і Ілько відповів, що в іншій руці тримає намистину. Ілько підійшов упритул до візника Стефана і розчепірів пальці. У Стефана від здивування аж очі вилізли з глазниць. Потім нараз візник поглянув, чи ніхто інший не побачив намистини. Але жодна жива душа в їхній бік не дивилася і не прислуховувалася. Ілько розповів, як знайшов намистину.

Стефан дістав пасмо тонкого шовковистого лика, скрутив його вправно, зробив наче ладунку для перлини. Він повісив її Ількові на шию і опустив за пазуху. Потім Стефан відвів хлопчика вбік і почав розповідати, що то превелика річкова перлина, справжній скарб. Тому треба мовчати, бо чим скарб дорожчий, тим більше коло нього буде і небезпеки...

Степан почав розповідати одну історію про двоє добрих ченців. Один з них ще у світі був великим багатієм, а другий до монастиря був бідняком. Але в монастирі

обидва були бідні. Бо багатий роздав убогим і калікам все своє злато-срібло. Одного разу пішли страшні дощі, і багач, лагодячи свою печеру, знайшов скриню із золотом. І позаздрив багатому його бідний товариш. Багатий закопав золото назад, бо вважав його злом. І так глибоко закопав, що потім не міг згадати, а місце не позначив. А сатана тим часом почав підбивати бідного монаха. Побіг він до княжого радника, сказав, що його товариш знайшов скарб і сховав у глибокій печері. Тоді лихий радник побіг до свого князя Мстислава, сина Святополка.

Тут якраз Степан і малий обминули комору торгівця лісом. І підійшли до Ількового батька, який вже від другої колоди одщепив дошку. Стефан показав Ільковому батьку перлину. Батько налякався, а сусід сказав, що коли надумують продавати, то тільки золотарям-вірменам чи хазарам на Подолі. Батько взяв перлину і сховав у свою калиту на поясі. Він попросив Стефана взяти на віз його дошки і довести на місток. Стефан погодився, і батько почав носити дошки.

Ілько поїхав з Стефаном, щоб пильнувати за дошками. Стефан оповідав далі... Князь Мстислав своїм душогубам наказав привести до нього ченця – колишнього купця. Ченця привели, і він сказав на вмовляння князя: "Я вільний від усякого срібла-злата. Це ви, володарі – все добро собі загарбати!". Сильно розлютився князь і наказав закувати ченця в ланцюги. Через три дні його знову повели на допит. Чернець сказав, що не пам'ятає, де закопав. Тоді його почали катувати, мучити. А потім привели і іншого ченця та теж його почали бити.

Стефан оповідав, і цю історію чув Василь, що теж їхав на возі. Василь сказав, що це історія про страту Федора і Василя. Стефан сказав, що розповідає так, як знає сам... Отож князь Мстислав вихопив стрілу і встромив її в груди бідного товариша, тобто Василя. Але Василь мав міцне здоров'я. Він вирвав стрілу із рани і жбурнув її князю під ноги. І закричав: "Ти, князю, сам будеш стрілою уязвлений!". Князь наказав обох ченців пов'язати. І, як запіють треті півні, знов їх мордувати. Поки вони здадуться. І справді, о півнях зачали мордувати. Але вже обоє ченців і слова не сказали і віддали Богу душі. Але й сам князь сконав в муках! І саме від стріли!

Василь сказав, що чув цю історію трохи не так. Візник Стефан і гончар Василь засперечалися. Ілько й не помітив, як вони доїхали до містка через їхній ручай. Стефан вивалив дошки на спориш, а Ілько думав, що йому робити далі. Він здогадався покликати на допомогу сусідських Пузиревих онуків. Ілько забіг додому, вхопив коржик і побіг до Пузирят. Усім п'ятьом хлопцям Ілько дав по шматку коржа, і діти взялися носити дошки до Ількового двору.

Потім Ілько побіг на Почайну до батька. Коли біг, то бачив, що дідусь досі працює над човном. Коли Ілько розповів батькові, що дошки уже вдома, батько похвалив його. Поки з Гончарів повернулись візник Стефан та гончар Василь батько ще встиг дві дошки віднести додому. А ще три дошки уже повіз Стефан. Решту дощок батько переніс вручну. Останню дошку батько та Ілько принесли, як під горою Хоревицею запала глибока тінь.

За цей день Ілько геть стомився. Він ледве дочвалав до лави під бічною стіною,

заліз під стару дідову свиту. Але хоч який був зморений – не міг одразу заснути, бо думав про свою перлину.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

СЕРЕДА

Ілько прокинувся від солодкувато-кислого духу, бо матінка саме варила вівсяний кисіль. До киселю вона готувала ще ароматне конопляне молочко. Хлопець прокинувся трохи пізно, тож корову уже відігнали дівчата. А надворі батько і дід уже працювали. Батько вузьким теслом витесував рівний паз. Дідусь стояв біля козлів. На них лежала похило дошка. І дідусь перетирав її ручною пилкою-ножівкою на рівні рис. Ілько подумав, що справа дуже важлива і нагальна, якщо дідусь, який уже з минулого року нічим у роботі, крім порад, батькові, Михайлові та Микиті не допомагав, полишив на сьогодні човна довбати і взявся дошки перетирати.

Ні батько, ні дідусь навіть голови від роботи не підвели, коли Ілько вибіг на подвір'я. Снідали теж мовчки. Потім батько продовжав паз у сосновій палі. І приміряв, чи увійдуть в нього торці чотирьох дощок. Ілько стояв і дивився на те, а батько пояснив йому, що коли дошка не входить у паз – не біда. А біда тоді, коли дошки в пазі бовтаються. Вони мусять там сидіти, ніби їх склеїли з палею.

Поки дід і батько майстрували, Ілько взяв кори і майстрував собі човник. Дід і батько лише нагадували йому, щоб був обережний, бо минулого року порізав палець. Мати тим часом готувала попіл, за допомогою якого прала одяг.

Ілько підійшов до діда і батька, коли вони уже складали готовий виріб. За якийсь невеликий відтинок часу вийшла коробка, тільки без дна та кришки. Згодом вийшла така ніби закрита коробка. Дід показав онукові утірники – бондарське знаряддя, яким робили пази.

Коли кожум'яцький жолоб був вже зовсім готовий, його розібрали, щоб віднести до кожум'яки. Дід пояснив онукові: щоб батько легко склав той жолоб, потрібні знаменування. Для цього на дошці робиться клюкорізом значок і навпроти такий самий – на стовпі. Проти другої дошки – інший знак. А де вона входить у паз на стовпі – такий самий знак. Треба зробити знамена маленькі, але чіткі. Щоб чужий зразу їх не добрав, бо кожен майстер має свою маленьку таємницю. Дід навіть дозволив Ількові вирізати ці значки. Коли хлопчик різав "стріли", "пташок", "дашки", "хрестики", то піт облив все чоло. Дідусь стояв над ним збоку і лагідно похитував головою.

Потім батько відправив Ілька до кожум'яки, щоб сповістити, що потрібні люди, щоб перенести готовий виріб. Ілько не кинувся зразу до Кожум'яцького яру, а спершу вдягнув свою вишиту сорочку і вовняну крайку.

Дивна була вулиця на Кожум'яках. Добре вимощена сосновими колодами. Хідники викладені дерев'яними плахами. Але тут Ількові не подобався поганий запах. У дворі його зустріла жінка кожум'яки, яка була вражена красою Ількової вишитої сорочки. Хлопчик розповів, що сорочку вишила йому сестра Марія. Дізнавшись, що зараз

прийдуть кожум'якові хлопці по дошки, Ілько побіг додому. Поки прийшли від Карпа-кожум'яки парубки, то Ілько встиг кухлик кислячку висьорбати та окраєць хліба зажувати. Як мати насипала йому з горщика кисляк у кухлик, то пожартувала, чому Ілько так вирядився, може в Карпа-кожум'яки дівка на виданні є?

Коли здорові хлопці від кожум'яки прийшли по дошки, дід відправив з ними назад Ілька, щоб пильнував за дошками. Хлопчик попереду хлопців крокував і слухав, що вони між собою говорили. І почув, що його брата Микиту прозивали Солоним. А чого Микиту прозивали Солоним? Та він на це прізвисько не ображався, навіть весело сміявся, як чув. А дідусь ось що Ількові розповідав. Одного року сіль була дорога, а в Лаврі були великі запаси солі. Та заборонив князь ченцям продавати людям дешево сіль. Ченці давали нужденним солі без плати, але Святополкова сторожа всіх простих людей, хто виходив з монастиря, обшукувала і відбирала сіль собі. Сестра Марія мала тоді два рочки. Обсипало все тіло дитини чирячками. А в Печерах дитину нагодували кашею пшоняною, заправленою сіллю та олією. І з собою цілий горщик дали. Мудрий якийсь чернець страшенно її пересолив. Наказав у борошно тієї каші додавати потрохи. І це порятувало Марію. А потім мати дізналася, що то був преславний ізограф Алімпій.

Те все брат Микита, вже отрок тоді, добре запам'ятав. І коли вкотре із сіллю князь і лихварі змовились проти Печер, Микита таке вигдавав. Взяв піску і поніс у Печери. Показав стражам, що несе пісок на благословення від скляра Йони. В монастирі висипав половину піску. Йому насипали половину торби солі. Ще й воскову печатку поставили та хрест на полотні намальовали. Почали вимагати від нього при виході, щоб він висипав пісок – чи не сховав він там грудки кам'яної солі. Він і каже стражнику: "Бери – ламай печатку! Висипай! Побачимо, чи не скорчить тебе твоя заздрість?!" І кидає обидві торби. Стражник їх як вхопить. Аж поточився. Торби ж важкі! Тому щось у попереку й заціпило. Але гад не зізнається, розв'язує торочки і сипле солоний пісок на плаща. Обидві торби порожні. Кам'яної солі в піску нема. А Микита приніс солоний пісок. Засипав його в діжку. Добре розколотив і солону воду злив у ночви. З ночов брали солону воду, цідили від дрібного піску через щільне полотно. А тоді виварили. І було півпуда солі.

Та мати про це десь обмовилась родичкам. Микита ж, узнавши, що мати мимоволі його виказала, не став їй дорікати. А ще раз, набравши піску, пішов по благословення до монастиря. Але цього разу він солі не прохав ні дати, ні продати. Тільки він усипав у пісок тертого сухого насіння чорнобилю. Коли ж стражники висипали пісок, щоб перевірити, то почали чхати і терти очі, сльози ручаями по щоках котилися. Не наважились стражі схопити і мордувати Микиту, бо свідків була ціла юрба, і жодного слова Микита не мовив ні проти князя, ні проти стражі. Але візник Стефан порадив на час брату Микиті щезнути. Бо стражники з Копирова кінця замислили проти Микити зло. І Микита в одну ніч зник. Повернувся лише через три роки, коли вже народився Ілько. Повернувся до теслярської справи. Але не завжди допомагав батькові та дідові. От і цього разу подався на Десну по вапняк-камінь.

З такими балачками вони всі гуртом дійшли до садиби кожум'яки Карпа. Хлопці не

послухалися Ілька, який мав вказувати їм, як складати дошки. В Ілька все кипіло, що його не послухали, бо він малий. І тоді Ілько сам склав дошки так, як було потрібно.

Коли всі частини кожум'яцького чану опинились на підвір'ї, прийшов батько і почав складати жолоб. Ілько тільки ходив за ним і зазирає, як то батько киянкою постукує, як свинцевим одвісом на шворці перевіряє, чи не відхилилися стовпи та дошки. Батько та Ілько так поринули у діло, що й незчулись, як приїхав кожум'яка Карпо. Він почав дякувати Ільковому батьку. Карпо кликав батька у хату, але той сказав, що спершу завершить роботу. У готовий жолоб слуги Карпа наносили води і батько та Ілько стали стежити, чи вода не протече на землю.

За якийсь час кожум'яка Карпо з'явився на підвір'ї та попрямував до Ілька та його батька. Карпо запросив майстра у хату, щоб пригостити. Коли ж він сказав, щоб Ілько йшов їсти в їстобку, батько сказав, що Ілько – не кашейська дитина, щоб із холопами в їстобці гоститися. Карпо розгубився, відкрив рота, але миттю опанував себе і запросив Ілька в хату. Усі зайшли в хату, служниця принесла страви, а Ілька посадили за маленький стіл. Хлопчик був голодний, тому йому все дуже смакувало.

Згодом кожум'яка хвалився шкурами, які купив у новгородських купців. Серед шкур було біле вовче хутро. Потім Карпо показав ікло півтора ліктя завдовжки. То був моржевий бивень.

Карпо заплатив Ільковому тату сріблом. Коли батько відкрив свою калиту, Карпо там дещо помітив. Ілько налякався через свою перлину. Батько мусив показати медово-жовту кульку кожум'яці Карпові. То був бурштин, і Карпо купив його в батька. На прощання дружина Карпа подарувала Ількові клубок ниток для його сестри Марії, щоб вона ще вишила сорочок.

Надворі батько і кожум'яка Карпо обійшли чан навколо, добре обдивившись. Вода в ньому стояла непорушно дзеркальна. І все в ній відображалось, ніби у величезному люстрі. Парубки, що працювали в Карпа, почали сипати туди протерту золу. А підмайстер вже заливав вапняне "молочко". Далі в чан полетіли руді телячі шкури. Всі четверо парубків похапали здоровенні копистки, і почали ними толочити в чані.

Дорогою додому Ілько спитав батька про перлину. Батько сказав, що ладунка у потрібному місці. Був уже вечір, і хлопчик побіг за Лискою. Як вибіг Ілько на міст, то побачив, що вже в самім низу Копирівського узвозу спускаються утрюх сестри Катерина й Марія, і з ними його брат середульший Михайло. Брат ніс за плечима велетенський берестяний козуб. В обох руках кошики вербові, через плече – полотняна торба. Ілько помчав до них – вирішив, що коли швидко бігтиме, то й до рідних встигне, і корову займе. Привітався з усіма і дав Марії шовкові нитки. Сестра дуже зраділа і поцілувала брата.

А Михайло повертався від старшого брата мами. Вже тиждень Михайло допомагав вуєві перекривати хату лемехом та підрихтувати комору. А тепер Михайло ішов з гостинцями від нього. Михайло приніс додому повен горщик макового зерня, здоровенний сніп маку, червонобок і золотаві яблука, груші-падалки, сливки, сушені вишні, мед у стільничках, бобові і горохові стручки, торбину добірного ячменю. Та

найголовніше – Михайло приніс живого дрозда, якого посадили у козуб.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЧЕТВЕР

У четвер Ілько прокинувся дуже рано, разом з матір'ю. Було ще поночі. Хлопчик навпомацки пробрався до здоровенної дубової діжки, на якій стояв невеликий козуб із птахом. Ілько хотів відігнати корову в череду, а потім робити клітку. Коли прокинувся батько, Ілько попросив у нього свердлечко, різак і пилочку, щоб робити клітку.

Знову на сніданок була густа пшоняна каша та вчорашні коржі. Але зате на кінець мама подала грушки-падалки і сливки, які приніс брат Михайло. Ілько хотів ще меду, але мама сказала, що мед, яблука та зілля ще не освячені. Михайло сказав, що вуй уже над усім врожаєм заговори проказав і водою джерельною все окропив. Але дідусь сказав, що треба ще раз до церкви понести та й посвятити хрестом і свяченою водою.

Ілько знайшов прямий ніж-різак, свердло, пилочку і найменший наструг. Потрібні були ще дерево для денця, прuti для решітки, планки для граней і добре, міцне і м'яке липове лико. Все це – на горищі в хліві. Там у них запаси добрі.

Хлопчик погнав корову до череди, а перед тим набрав гороху, щоб пригостити Пузирів, та щось їх не було біля мосту. Ілько узявся до діла, зробив денце, нарізав найтонших ліщинових прутів. Повстромляв їх у дно клітки. З чотирьох легких липових планочок зв'язав верхню рамку. У ній теж просвердлив дірочки. І настромив ті дірочки на ліщинові прутики. Добре ув'язав все тонким лубом. Швайкою попроколював і рамку на кутах, і дно на кутах. Аж до прутиків ліщинових. І позабивав туди дерев'яні цвяшки, що їх наробив брат Михайло.

Раптом до Ілька прибігли усі четверо Пузирів, бо Ілько обіцяв їм, що поділиться гостинцями, які приніс брат. Ілько пообіцяв, що винесе потім гороху. Коли клітка була готова, Ілько посадив туди дрозда і поніс показувати клітку Пузиревим онукам. Ілько дав хлопцям стручків, поділивши порівну.

Коли Ілько з дроздом об'явився біля Оболонської брами, то знайомі хлопці обступили його і почали розглядатись на дрозда і на клітку. Ніхто не вірив, що він сам зробив клітку.

Коли сім'я зібрала обідати, усі оглянули клітку, а дід похвалив онука, пригорнув до себе і поцілував. Після обіду батько і Михайло пішли на Велике Торжище, а дід з Ільком пішли до човна, який був вже майже готовий. Біля човна був якийсь чоловік. На ньому був кlobук половецький. Коли дідусь і хлопчик спустились і підійшли досить близько до човна, то побачили чоловіка з світлим волоссям. Дідусь впізнав свого колишнього учня Бориса. Тепер Борис був і городник, і мостовик, і сотник. Він служив торським князкам на Росі. З Борисом був його мисливський пес. Чоловік розповідав, що приїхав зі своїми князками до великого, щоб віддати дари. А Борис ще й шукав тут молодих хлопців, що хочуть бойової слави. Борис хотів, щоб Микита пішов з ним. Дід сказав, що Микиті час женитися, але Борис був іншої думки. Він знав, що Микита і у Переяславі

бував, і в половецькім степу, і в Болоховських озерах. І прізвисько Микиті – Тихий Вовк. Так його і половці, і торки називають. Він отих три роки, що не був у Києві, все ходив по здобич у половецький степ. Але потім повернувся до Києва.

Ілько просто рота роззявив від почутого, а дідусь насупився. Він сказав, що Микита подався в артілі з човнярами на Десну по камінь. Коли будуть – не знає. Борис сказав, що чекатиме Микиту, бо все одно князя нема, і князьки чекатимуть, поки князь повернеться.

Борис на прощання подарував дідові два смушки, а Ількові – цілу жменю сухого сиру. Зубами його й ведмідь не розгризе. Його треба покласти за щоку і потихеньку смоктати.

Ілько поніс смушки матері, прихопивши свою клітку з дроздом. По дорозі хлопчик зустрів свого найкращого друга Іванка, який уже повернувся. Вдома Ілько взяв для Іванка грушок-падалок, і обидва хлопчики пішли по Лиску. Ілько мав з собою торбу, щоб назбирати для дрозда ожини на пасовищі. Іванко розказав Ількові таємницю: батько його понад половину товару продав по найвищій ціні за чисте німецьке срібло. І не сплатив жодної куни базарного мита! Ілько мусив присягнутися, що нікому не розповість цю таємницю.

Хлопчики назбирали ожини для дрозда і рушили до ковбані в лозах, з надією зловити карасів. Та вони не дійшли, бо побачили Микиту. То Ільків старший брат, знаменитий жартівник, хитрун і силач, повертався уже додому. Микита ніс велику ношу за плечима. Коли Микита посміхнувся, верхня губа праворуч задерлась у нього трохи вище. І зблиснуло гостре ікло, трохи більше і кривіше, ніж зазвичай. "Ось чого брата Микиту половці назвали Тихим Вовком!" – подумав Ілько. Микита наказав забрати корову і йти додому, бо має для Ілька подарунок.

Вдома Ілько отримав мережаний пастушачий ріжок. Ілько подякував Микиті, схопив ріжок і побіг у хату, щоб задудіти сестрам і матері. Та в хаті сестрам і матері було не до Ількового ріжка. Жіноцтво підмазувало рудою глиною піч та запічок. Через це усі вечеряли надворі. Поруч – клітка з птахом. Батько, дідусь, Микита і Михайло сиділи на призьбі ближче до рогу хати. Сьорбали із глиняних кухлів пиво. Батько запитував Микиту про роботу. Микита розповідав, скільки возів каменю привезли, хто каміння для князя розвантажуватиме.

Ввечері Микита пішов на гульки. А Ілько заснув, і йому приснилося, як череватий торговець і прикажчик хотіли відібрати у нього золоту перлину і питали, де вона. Ілько верещав "Не знаю! Не знаю! Не знаю!", поки мати не розбудила його і не заспокоїла, розповідаючи, що завтра добре свято – Маковія. Уже і медом, і яблучками поласують.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

П'ЯТНИЦЯ

Прокинувся Ілько ще вдосвіта. Всі ще спали, крім матінки. Вона поставила на верху мисника тонесеньку свічку. Мати стояла на порозі. Вдягнена святково, сипала з чаші

на хату дикий мак. Затим пішла тихо-тихо по хаті по колу, але проти сонця. І сипала зернятка макові в усі закапелки, і примовляла щось. Ілько знову задрімав, а коли прокинувся, усі вже займалися своїми справами.

Ілько відігнав Лиску і зустрів по дорозі назад Іванка. Вони перебігли міст і побачили, що до човна спускаються дідусь і батько. Дідусь ніс палицю, обмотану віхтем. Микита і Михайло несли круглу корзину із міцних прутів та козуб. З козуба стирчали вгору кінці кількох дерев'яних дуг. То були попруги для Микитинового човна. Ілько побіг до них, але Микита відправив Ілька додому, бо потрібно було потерти мак для меду.

Потерши вдома мак, Ілько прихопив пампушок і побіг на вулицю. Сестри уже верталися з освяченими маківками і яблуками з церкви, а за ними йшли Пузиреві онуки. "Доведеться попрохати у сестер і яблук, і маку, щоб ці злидні за мною не поперлись до човна!" – подумав Ілько. Сестри дали братові два яблужка, дві груші і дві маківки, якими Ілько потім поділився з Пузирятами.

Ілько прибіг на берег, де уже сиділи дідусь, батько, Микита і Михайло. Дідусь сказав хлопчикові уважно слухати, що говоритимуть та пильнувати, чи ніхто не йде. Батько почав розповідати, як Ілько знайшов перлину. Він думав спочатку продати її золотарям чи багатим купцям. Усі уважно оглянули перлину, потім батько сховав її у халяву лівого чобота. І тут Ілько побачив, що з-за правої халяви в батька визирає голівка колодочки ножа-захальвника. І в Михайла права халява іззовні рівно випиналася. То ж і в нього ніж! І в Микити щось було довгасте за обома халявами.

Михайло спитав батька, навіщо він Стефанові сказав про перлину. Батько відповів, що то саме Стефан йому розповів про неї. Тоді Микита сказав, що над ними нависла велика небезпека, і розповів, що вчора ходив до лодійного братства та дещо дізнався. У заїзді один молодичок щедро пригощав своїх друзяк. Цей молодик – прикажчик у торгівця всяким лісом Грабаря. Цей молодик у сина, тобто молодшого Грабаря, служить. І там один тесля з хлопчиною дерево купили і рубали. І під коморою знайшли золоту кулю. Бо молодик стояв біля вікна і чув, що про небувалий золотий скарб говорили цей тесля і його приятель-візник. Він навіть визирнув у вікно і побачив, як та золота куля виблискує в руках візника. Він розповів про це Грабарю. А той розповів своїй старій матері, і вона сказала, що там її чоловік загубив здоровенну золоту сережку. І точно з кулею. Як про це дізнався Грабар, то дав йому з радості ногату. От тепер він і пригощає друзів... а купець планує повернути кулю так: за день-два повернеться князь із Вишгорода, а княжі люди – знайомі Грабаря. Він позветься на того теслю і відбере золото.

Батько схопився за голову і мовчав. Михайло сказав, що правда на їхньому боці, бо куди б не позивався купець Грабар – золота серга – це не золотава перлина. Це і дурню ясно. Дідусь сказав, що не можна об'являтися із перлиною ні в лихварів, ні в золотарів на Горі. Продати тут і якнайшвидше! Микита сказав, що перлину треба повісити на ікону Параскеви у їхній церкві. Перлина стане людським скарбом. Батько сказав, що перлина не має дірки, то ж як її повісити?

З провулка за торжком виїхав візник Стефан на своїй рябій кобилі. І попрямував просто до них. Всі обернулись до візника. Стефан підійшов і сказав, що люди говорять, ніби вони знайшли золоте яйце царгородське. І той купець, коморник, на них буде князю позивати, як той повернеться з Вишгорода. Сусід сказав, що треба швидше продавати перлину, а він уже й покупця примітив.

Микита сказав, що вони вирішили перлину церкві подарувати, на шати святої Параскеви повісити. Але одна біда: як її повісити? У ній же нема дірочки. Тоді Ілько сказав, що чув колись, що золотар Сурен має барми (дорогоцінні прикраси), з яких повиймав самоцвіти. Микита спитав Стефана, чи золотар має коня. Стефан сказав, що має. Тоді Микита сказав сусіду купити віз сіна, а під вечір вони поховаються в сіно і непомітно поїдуть до золотаря. Головне – до нього в двір потрапити, щоб їх із вулиці ніхто не бачив. Чоловіки поцілували хреста і присягли, що усе зроблять таємно.

Перед обідом Ілько побіг на пасовище, хоча ще було добре часу до обіду. Він подався до тирла. Щось Ілька непокоїло ізсередини. І не знав, як той неспокій потамувати. У такому неспокої його понесло туди, до найближчої колдобини. Та колдобина з усіх боків позаростала щільними кущами верболозу. Лише в одному місці була неширока шпарина. Ілько засунувся в неї і побачив, що берега в ковбані нема. Ілько роздягнувся, продерся крізь пружні лозини. Коли вода дійшла Ількові до горла, він відчув під ногами слизьке холодне дно. Він простяг руку під сплетіння вербових коренів. І зразу ж намацав м'який риб'ячий хвіст. Округлий і великий. Ілько посувався по слизькому широкому тілу риби. Без сумніву, це – минь. Та здоровенний!

Щоб дістатись обома руками до голови миня, Ілько схопив зубами вербову лозу. Вільними руками він досяг голови риби і схопив її. А тоді як шарпоне кудись уперед! Ілько мало не втопився, але додумався подавати голос, тримаючись зубами за лозу. От його і почули дівчата і витягли з ковбані

Додому Ілько повернувся із здоровенним минем. Просунув налигач йому крізь зябра і перекинув через плече. І весь куток бачив, як Ілько гнав Лиску без налигача. Мати як побачила прездорового миня, то тільки руками сплеснула. А дівчата сказали, що завівся у них ще один рибалка.

На обід прийшли дід з батьком, Михайло, Микита. Всі поважно посідали до столу і по молитві почали святкову трапезу. На кінець матінка поставила найбільшу миску з тертим медовим маком та кришеними туди пісними пшеничними коржами. Всі аж загули від радості та наввипередки набирали повні ложки медового тертого маку з коржами. Ілько аж заснув після обіду.

Згодом Микита і Михайло почали збиратися. Вони говорили матері, що йдуть на рибалку і беруть з собою Ілька. Все почалось так, як замислив Микита. Вони з рибальським знаряддям перейшли вулицю, і зразу залізли під сіно в кошіль Стефана. А візник уже завіз їх до золотаря. Ще сидючи під сіном, Микита задер Ількові ліву холошу і прив'язав перлину у маленькім капшучку під коліно.

Стефан привіз хлопців до майстра Салмана, який мав дві барми. Ті, що попсував Сурен. Сурен йому їх і збув. Візник сказав, що Салман усе зробить, але треба

пригрозити йому зброєю, бо закон йому сьогодні забороняє після заходу сонця працювати. Тільки за подвійну плату. Микита вклонився злегка, правицю до серця притис, і щось прошепотів незнайомою гаркавою мовою. Довгоголовий пласколиций чоловік лагідно усміхнувся, розтягуючи широкого рота, здавалось, аж до вух. "Ми згодні, Салман-ата!" – І Микита звідкілясь з-під плаща висмикнув бойовий топірець з витягнутим обушком на довгій держаку. Михайло з-за халяви витяг доброго колія з кістяною колодкою.

Тоді лихвар-золотар Салман провів усіх у майстерню. Золотар витяг круглу срібну пластину. Якраз такої величини, щоб накрити всю долоню Ілька. Посередині в цієї срібної "тарілочки" випиналися рвані залишки порожнього гніздечка. Там колись був самоцвіт, який Сурен видер і оздобив срібну сережку для купчихи. Господар сказав подати намистину, яку треба вставити в гніздо. але Микита спочатку роздивився барму, а тоді сказав, що по чотирьох краях, ніби хрест, треба пробити дірочки, щоб срібний дріт пройшов. А біля гніздечка візерунок треба стерти і вибити хрест.

Микита поколупався в калиті і витяг світло-червону кам'яну намистину, точнісінько такої величини, як дніпрова перлина! Знов Микита якусь хитрість задумав? Салман-ата знизав плечима: через отакий простий камінчик влаштовувати такий вертеп?! Але золотар узявся до роботи. Все, що робив золотар, дуже зацікавило Ілька. Степан, Микита і Михайло спали, а Ілько уважно спостерігав за золотарем.

Коли вже почувся крик перших півнів, Ілько згадав, що він не вечеряв, і почав їсти сухий сир, який подарував Борис. Золотар відразу впізнав, що то турог зі Степу. Ілько пригостив золотаря, а Салман пригадав свою першу і останню подорож. Він був такий малий, як Ілько. Покійний дядечко віз Салмана до себе на батьківщину до Чуфут-Кале. У степу почалася пилова буря, але їх врятував пастух-вівчар, який і пригостив їх потім сушеним турогом-куртом. Ілько запитав, чому золотар з дядьком повернулися в Київ. Салман відповів, що там було багато золотарів, і роботи для дядечка не було. А займатись вичинкою баранячих смушків чи юфти з конини він не міг, бо вони – з княжого роду.

Коли запіяли треті півні, барма світилась безліччю срібних зернин. Ілько просто очей не міг відвести. А золотар Салман вже приміряв, як краще вкласти кам'яну рожеву намистину. Ілько підскочив до нього і сказав тієї намистини не вставляти. Микита та Ілько вийняли перлину з таємного місця і дали золотарю. Золотар був здивований і говорив, що таку роботу має вперше. Він спершу помолився, а тоді вийняв перлину з горіхової шкаралупи, ставив у гніздо посеред срібної барми. Якимись двома паличками почав обдавлювати срібні смужки навколо перлини. Поторсав пальцями. Перлина була щільно затиснута краями срібного гнізда. Ще він поклав барму на липовий брусок. І тонким шильцем проколов по чотирьох кінцях дірочки. І тут Ількові так захотілося спати, що він просто впав на стару подерту кошму і заснув мертвим сном.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

СУБОТА

Вдома зранку Микита тихо покликав Ілька з собою по рибу. Наказав взяти корзину з найтоншої лози та йти до Трьох верб. Ілько швидко поснідав, погодував дрозда, прихопив корзину і побіг. За Оболонською брамою Ілько поспішав до Почайни крізь зарості лози, мочарини та бокаїни. У торбинку Ілько збирав для дрозда ягоди і коників-стрибунців.

Ілько прийшов до Трьох верб. Вони росли з одного кореня, а всередині мали таке дупло, що людина поміщалася в ньому. Ілько повище закачав холоші штанів і почав бродити краєм одного озерця. Пхав корзину під кущі рогози та осоки. За кожним разом витягав добрих золотавих карасиків. Аж тут почувся здаля свист. То був Микита, який до Трьох верб підганяв нову, тільки вчора просмолену, довбанку. У човні вже були два добрих судака, три щуки і аж чотири чечуги (стерляді). Ілько висипав карасів, а Микита на дно виклав велику рибу, прикрив травою, а вже зверху поклав карасів. Ілько хотів ще зловити риби і побачив здоровенну щуку. Братам довелося добре потрудитися, щоб зловити її, а Ількові в ногу вчепився здоровенний гак. Навколо гака була червона пляма. Та коли він скинув штани, то на щастя, на нозі була лиш подряпина.

Згодом Ілько спитав Микиту, чи можна піти до церкви і подивитися на перлину, бо ж він заснув, коли чоловіки чіпляли її. Микита сказав, що сьогодні не можна, щоб не викликати підозри. Ілько взяв корзину з рибою і пішов додому. Дорогою ще хотів Лиску додому забрати, але сестри уже погнали її. Ілька зустріли Пузиреві онуки, і він поділився з ними карасиками.

Коли Ілько вдома доглядав за дроздом, прибіг Іванко і сказав бігти за ним. Ілько з кліткою кинувся доганяти друга. Іванко мчав на Гончарі. На бігу він розповів, що довідався у каменяра, що в обід має прийти Алімпій, який згодився розмалювати князю його церкву.

Хлопці бігли по Гончарах, де селились гончарі, по Кожум'яках, де жили чинбарі, кушніри, лимарі, по Клинцях, де мешкали і лучники, і шевці, і каменярі, і різьбярі. Друзі піднімались усе вище. І тепер навіть з половини схилу Хоревиці було видно, яка велика Гора. Вони вже вийшли на перемичку, що з'єднувала гору Хоревицю з Горою, тобто верхнім містом. І от тут над ними скинулася стрімко вгору велетенська брама – Подільська. Брама була широко розкрита, бо з Подолу, з притисків візники доставляли той камінь-вапняк, що Микита привіз лодією-набойною із Десни.

Ілько та Іванко разом з чикотнем пройшли до княжого міста. Тут було на що подивитись. І кам'яні, і рублені тереми, і церкви. З найстарішою в Києві – Десятинною. Але хлопці поспішили через Бабин торжок. Вони шукали каменяра. Іванко показав на велику, вишневого кольору камінну брилу. Вона стояла прихилена до міцного дубового паркану. Кремезний чоловік цокав зубилом по каменю. Він витесував святого Юрія-Змієборця. Над ним стояв високий світловолосий чоловік. Його звали Симон, і в нього Іванко спитав, де Алімпій. Симон сказав, що Алімпій тільки-но все оглянув і пішов

через оті ворота. З ним ще двоє послухників були. Та ще якийсь купець з Подолу причепився до нього. Все хотів, щоб Алімпій йому образи написав.

Іванко та Ілько кинулися до Хрещатицьких воріт. У воротах їх спинив сивий старий воротар. Він сказав, що Алімпій саме недавно пройшов тут. Хлопці прожогом вилетіли з брами і понеслися вниз по хіднику. Вони бігли вниз крутою вулицею. Внизу вулиця вливалась у майдан перед височенною мурованою вежею Лядської брами. Людей на тому майдані було багато, але друзі зразу побачили Алімпія з його супроводом.

Хлопці помчали униз і стали потихеньку пролазити межі дорослими, щоб побачити Алімпія, якого їм заступали дорослі мужі і два високих молодих ченці. Друзів запитали, чого вони хочуть. Хлопці відповіли, що хочуть побачити Алімпія. "Добрі мої чада!" – звернувся лагідним голосом чернець середнього зросту, в охайній, але зіпраній рясі, трохи скулений. Чернець попросив усіх залишити його з хлопчиками.

Алімпій торкнувся плеча Іванкового, немов кличучи за собою. І пішов до брами рівними впевненими кроками. Ілько приступив до ченця з іншого боку. Вони вийшли з Лядської брами і пішли ліворуч по вузькій стежці через болітце. Коли Ілько озирнувся – на добрій відстані від них ішли по стежці двоє молодих ченців і підстаркуватий чоловік з тугою калитою на поясі. Вони всі щось говорили один одному просто на вухо.

Вони все вище підіймалися крученою стежкою. Алімпій та Іванко спинилися на вершку схилу на чистій галявинці. Чернець і хлопчики сіли відпочити. Вони сиділи під могутньою липою і споглядали всю широку картину Києва. Коли до них піднялися двоє молодих монашків, Алімпій вийняв з їхньої торби пляшечку і товстенну очеретину. Монахи відійшли, а Алімпій спитав Іванка, коли його вдарили в груди. Іванко розповів про випадок з коровою. Тоді чернець занурив пензлик у пляшечку і ледь-ледь торкаючись шкіри в місці, де ніяк не гоїлась виразка, намалював хреста і написав якісь дві літери. Потім намалював на руках Іванкові маленькі хрестики. Іванко при цьому молився.

Потім Ілько сказав Алімпію, що він його сестру солоною кашею врятував. Чернець здогадався, що Ілько – брат того молодця, що обрудив піском стражників. Алімпій благословив хлопчиків і сказав, що Ілько буде гарним теслею, а Іванко – кріпким купцем. Ілько хотів подарувати Алімпію чикотня і клітку, але чернець сказав хлопцям обмінятися дроздом і ножиком, якого Іванкові купив тато. Хлопці просто поніміли від здивування. Вони поклонилися Алімпію та й побігли вниз стежкою до Хрещатицького болота. Коли спинилися, Ілько подав клітку з чикотнем Іванкові. Іванко відв'язав і передав ножичка Ількові.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

НЕДІЛЯ

У неділю Катерина і Марія чепурилися до церкви. Та й Микита і Михайло причепурилися. Микита поголився, лишив тільки невеликі вислі вуса. А Михайло довго розчісував свою кучеряву борідку та довгі, до плечей, пасма волосся. Дідуся вчора

батько водив у мовницю і там його парив і оживляв дубовим віником. Ілько сам мився. Батько попідрізав, попідрівнював дідусеві його довгі коси. А батькові його темне волосся з рідкою сивиною попідстригала, попідрівнювала над чолом матінка. Тобто ще із суботи приготувались до недільного походу на службу недільну.

Вчора Ілько розповів мамі, як бігав з Іванком до Алімпія. Розповів, що Алімпій побачив виразку в Іванка. Він за нього помолився і намалював йому хрестики між пальцями і коло виразки, і по виразці. Сказав же: не мити груди! Все відпаде, і більше виразки ніколи не буде! А потім чернець сказав обмінятися ножиком і чикотнем. Потім Алімпій поблагословив хлопців. Скільки разів Ілько згадав ім'я Алімпія, стільки разів матінка хрестилась і беззвучно ворушила губами. А коли Ілько мився у мовниці, прибігла Іванкова мати і принесла клітку з чикотнем і сказала Ільковій матері, щоб віддала перочинного ножа. Бо Ілько того ножа, який цілу ногату вартий, виманив у її дурного Іванка! Ількова мати говорила, що в такому разі благословення Алімпієве пропаде, але Іванкова мати назвала хлопчиків брехунами і відібрала ножик.

Коли Ілько вийшов із мовниці і побачив клітку з чикотнем, він розплакався, бо боявся, що через Іванкову маму все може пропасти. Знов Іванкові буде там свербіти і буде сукровиця витікати.

У неділю зранку всі сіли до святкового столу. Воно то, за звичаєм, треба піти до церкви, а тоді їсти. Але після служби, крім матінки, ніхто додому не повернеться – всі підуть прогулятись.

По сніданку почали прибиратися, щоб іти до церкви. Коли вся Ількова родина виходила з двору, почулось дзвінке клепання по білу. Це так людей до церкви скликали, бо у церкві не було дзвонів. На вулиці сусіда-кравець сказав Ільковому батьку, що їхній громаді треба супрягтись та відлити дзвін і збудувати дзвіницю. Чоловіки подумали, що коваль Іван міг би відлити дзвін, бо він саме тепер не мав замовлень.

Отак балакаючи та неквапно ідучи, бо всі до дідуся примірялися, і підійшли гуртом до церкви Параскеви П'ятниці. А стояли та стара церква за Житнім торжком зразу під самісінькою горою. До церкви все підходили і підходили люди. Було й багато чужих.

До Ількової родини підійшов Іванків батько і сказав, що вчора Іванко втік з дому до хрещеної аж на той край Подолу, та там і захворів, гарячку мав. А зранку батько прийшов до Іванка, а на місці виразки в сина – чиста шкіра. Іванків батько насварив свою жінку і відправив її на прощу до Печер, щоб покаялася. При цих словах Ількові стало чомусь соромно. Але не за себе, а за старших Граків. Іванків батько віддавав Ількові ножик, але хлопчик відмовився брати.

Раптом Ілько побачив купця із калитою, що за Алімпієм вчора ішов, і показав його батькові. Батько сказав, що той чоловік – Доброніг, знаний торгівець полотном та пряжею.

Вся родина підійшла до церковних дверей і з великим зусиллям проштовхалась через бабинець до самої огорожі вівтаря. Ліворуч від завіси на огорожі стояла велика

ікона Матері Божої. Праворуч від проходу – ікона Ісуса Христа. Праворуч же від Спасителя – намісна ікона Параскеви П'ятниці. Ілько тільки на ці три образи й дивився. На великій іконі Параскеви з усіх боків були прибиті посвяти. То були маленькі срібні очі, вуха, п'ясті рук, кілька стоп людської ноги, маленькі срібні серця. Був навіть златник Володимира Красне Сонечко.

А перлина у бармі підносилась ліворуч найвище. Перлина тихо світилась на почерненій срібній бармі серед дрібної мерехтливої зерні. Ілько дивився на свою "золоту перлину" і дуже дивувався, що жалю за нею не має. Йому було якось дивно і спокійно.

Піп Іван громовим голосом правив службу. Ще хором співали парубки, якими кермував Стефан. Сусіда Стефан усе вмів у церкві – і хором кермувати, і робітників наймати, щоб полагодити дах, і знайти вишивальниць для поновлення плащаниці та вишивання корогов. Коли літургія закінчилась, люди почали, штовхаючи одне одного, підступати поближче до образу Параскеви. Одні люди казали, що перлина золота, інші – що срібна, ще інші говорили, що вона світиться.

Ількова родина подивилася на перлину і вийшла на вулицю. Дідуся вивели, бо старий втомився. Але на повітрі дідусь швидко оклигав і сказав, що піде з усіма на Торжище.

Люди не розходились від церкви, наче чекали чогось. І справді, по якомусь часі піп Іван, дяк Лука та староста Стефан вийшли до людей. Піп говорив, що одні люди в річці Почайні знайшли золоту перлину і приховавши своє ім'я, подарували її церкві. Піп подякував цим людям і сказав, що настав час кликати людей до молитви добрим дзвоном, а не дубовим билем! Хай кожен пожертвує, скільки може. Після тих слів попа немісцеві люди пішли. З чужих лишився тільки отой підстаркуватий чоловік, торговець полотном і пряжею. Він попорпався в калиті і поклав на тацю старості Стефану срібнячка. Батько теж щось поклав, а потім Ілько, батько, Микита і дід пішли на Торжище. А Михайло ще відразу по відправі пішов.

Не відійшли вони далеко від церкви, як їх наздогнали Іванків батько та торговець полотном Доброніг. Іванків батько сказав, що Доброніг шукає доброго майстра-древодела, щоб швидко поробив бляти під образи для церкви. Доброніг сказав, що впізнав Ілька, бо якби вчора не цей хлопчик, то Алімпій би з іншими домовився, в з ним ні. І торговець полотном розповів, що Алімпій не схотів і слухати його вчора. І не один Доброніг прохав про ікони. Там навіть городник Пилип об'явився і просив зробити малюнок до "Псалтиря". Коли ж прибігли Іванко і Ілько, тоді Алімпій благословив усіх людей і пішов геть з города. І малих покликав із собою. З Алімпієм було двоє його підмайстрів. Він наказав їм іти оддалік і не заважати йому з дітлахами. От підмайстри йшли далеко позаду. Це Доброногу якраз і на руку! Він їм посулив по три гривні сріблом, кожному, якщо вони умовлять Алімпія списати для нього образи. Вони і хрест цілували, що умовлять... То Алімпій на людях непоступливий. Вони сказали Доброногу, щоб він швидко замовив дошки. Тільки щоб інші ізографи не провідали...

Два тижні тому Доброніг продав одному лихвареві двадцять штук полотна. І в того

лихваря на подвір'ї була гора болонків. Добре вистояні, потесані. Вже готові вруби зроблені. Їх лихвар взяв за борг, а дерево те мало йти на церкву, що мала стояти біля Оболонської брами. Доброніг викупив ці болонки в лихваря і думав докупити ще дерева й до Покрови звести на свій двір, щоб потім взятися будувати церкву.

Чоловіки так говорили і зайшли на Торжище. Доброніг помітив, що Ілько розумний, і запропонував його батькові віддати сина до нього в науку. Микита побачив Бориса і пішов до нього.

Торговець Доброніг запросив батька і дідуся до заїзду. Дідусь не пішов, пояснивши, що вже старий і пити не зможе. Він не хотів нікого образити, тож з Доброногом пішов тільки батько.

А Ілько з дідусем потихеньку, поволеньки пішли до того ряду, де сиділи писарі і книжники та ізографи. Дідусь купив онукові книжечку з грушевого дерева і писало.

До Ілька і діда підійшов поважний літній чоловік. То був Іван, майстер, що лив дзвони. Дід попросив Івана поговорити зі Стефаном, може саме йому замовлять лити дзвін. А Іван саме йшов до церкви Параскеви, бо почув про перлину. Дід вирішив йти з Іваном, а Ілько лишився чекати на Микиту та дивитися на лицедіїв.

Згодом до Ілька підійшли Іванкові сестрички. Найменша віддала ножика і казала, що то Іванко передав. Ілько взяв ножа. Разом з Микитою, що тримав дві великих корчаги, вони рушили додому. По дорозі вони побачили Іванка. Хлопчик був уже здоровий. На груднині не було ніяких струпів і виразок. Тільки легкий блідо-рожевий значок чи то хрестика чи знака пташиної лапки.

Ілько та Іванко пішли за Микитою. Їм зустрівся Борис, який вів коня, а собака їхав верхи. Борис посадив і хлопчиків на коня.

Микита і Борис щось тихо між собою гомоніли. Але що вони говорили, Ілько не чув. Вони доїхали до Житнього торжка. Іванко зліз, щоб йти додому. Ілько гукнув, щоб Іванко завтра приходив по чикотня.

Микита з Борисом та Ільком на коневі дістались до Параскеви. Там вони побачили дідуся, що розмовляв із Стефаном, Іваном-котельником та попом Іваном. Молодці Микита та Борис зачекали, поки дідусь з ними попрощається. А тоді посадили діда на коня. Дідуся відвезли до самої їхньої садиби. Ілько ж, звичайно, пішов пішки.

Перед садибою Борис віддав Ількові якийсь довгий пакунок і пішов. Ілько з Микитою пішли в комору, де брат поставив корчаги з олією. Ілько розгорнув пакунок, в якому був Микитин меч. Три роки Борис зберігав цей меч, бо Микита не міг його з собою взяти, коли повертався додому. Брати ретельно сховали меч під сволоком.

У цей час прийшов батько і сказав, що після Спаса починає рубати церкву! Він запив могорич із Доброногом, а свідками були хазарин-вихрест Захаркович та Іванків тато. Тож знову треба збирати артіль. "Е-е-ех-х-х! – З жалем вигукнув Микита. – А я оце думав із Борисом погуляти в полі".

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу